

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการรู้หนังสือ
2. ความสำคัญของการรู้หนังสือ
3. การลงทุนและการส่งเสริมเพื่อการรู้หนังสือ
4. สภาพการรู้หนังสือ : ผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ
5. องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อสภาพการรู้หนังสือ
6. การจำ การลืมหนังสือ
7. สถิติผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทย
8. โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย
9. โครงการการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ และการป้องกันการลืมหนังสือ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. ข้อมูลชุมชนหมู่บ้านพัฒนา

ความหมายของการรู้หนังสือ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "การรู้หนังสือ" ไว้หลายลักษณะ หากเริ่มพิจารณาจากรากศัพท์ของการรู้หนังสือ (Literacy) ก็จะทราบว่าคำ ๆ นี้มาจากรากศัพท์ ภาษาลาตินว่า Literatus ซึ่งมีความหมายว่า รู้หนังสือหรือคนที่รู้หนังสือ (Oxford University 1971 : 1638)

จากการที่ถือว่า การรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ต่อ ๆ มา ก็ได้มีผู้พยายามให้ความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจากองค์กรและนักการศึกษาที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาของมวลมนุษยทุกรูปแบบ เช่น

ในปี พ.ศ. 2494 องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดความหมายของคำว่า การรู้หนังสือ (Literacy) ว่า "คือความสามารถในการอ่านด้วยความเข้าใจและเขียนประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันได้" (Arthur Gillett 1973 : 23)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 คณะกรรมาธิการองค์การยูเนสโก ได้กำหนดความหมายของคำว่า การรู้หนังสือจาก Literacy เป็น Functional Literacy ซึ่งกำหนดความหมายของการรู้หนังสือใหม่ว่า "ผู้มีความรู้และทักษะที่จะสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยการอ่าน การเขียน การคำนวณเป็นสื่อ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทั้งปวง ที่เกี่ยวกับตนเองและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ" (William S. Gray 1956 : 24)

จะเห็นว่า นิยามที่กำหนดใหม่นี้มิใช่เป็นเพียงการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองไปด้วย

ผลของการกำหนดความหมายของการรู้หนังสือดังกล่าวของยูเนสโก เมื่อแต่ละประเทศนำไปใช้ ก็ได้กำหนดระดับการรู้หนังสือแตกต่างกันออกไป ยูเนสโกจึงได้เสนอมมาตรฐานขั้นต่ำของการรู้หนังสือ (Minimum Standard of Literacy) ไว้คือ "สามารถอ่านข้อความง่าย ๆ ตลอดจนสามารถเขียนชื่อและข้อความง่าย ๆ ได้"

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 J.C. Mathur (1972 : 70) ได้กล่าวถึงการรู้หนังสือ (Functional Literacy) ไว้ว่า "การรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้เป็นการให้ทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ทำให้เขาเหล่านั้นประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ประโยชน์ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่"

สำหรับในประเทศไทย มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาหาข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชาติ คือ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี และกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรับผิดชอบการศึกษานอกระบบของชาติโดยตรงได้กำหนดความหมายของคำว่า "การรู้หนังสือ" ไว้ต่างกรรมต่างวาระกันดังนี้

ความหมายเมื่อ พ.ศ. 2503 (สำนักงานสถิติกลาง 2503 : 3) "ความรู้อ่านเขียนหนังสือ" หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีความสามารถอ่าน - เขียนได้ซึ่งข้อความ

ง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเขา เป็นภาษาใด ๆ ก็ตาม และผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แล้ว นับว่าเป็นผู้อ่านออกเขียนได้

ความหมายเมื่อ พ.ศ. 2513 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2513 : 11) "การอ่านออกเขียนได้" หมายถึง ความสามารถอ่านออกเขียนได้ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป การอ่านออกเขียนได้นี้ จะเป็นภาษาใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น โดยอ่านเขียนข้อความง่าย ๆ ได้ ถ้าอ่านออกเพียงอย่างเดียวแต่เขียนไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นผู้อ่านเขียนไม่ได้

ความหมายเมื่อ พ.ศ. 2523 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2523 : 5) "การอ่านออกเขียนได้" หมายถึง ความสามารถอ่านออกเขียนได้ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป การอ่านออกเขียนได้นี้จะเป็นภาษาใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น โดยอ่านและเขียนข้อความใด ๆ ก็ได้ ถ้าอ่านออกเพียงอย่างเดียวแต่เขียนไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นผู้อ่านเขียนไม่ได้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2525 : 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ผู้ไม่รู้หนังสือ" คือผู้อยู่นอกเกณฑ์พระราชบัญญัติประถมศึกษา ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยอย่างง่าย ๆ ได้

จากความหมายของ "การรู้หนังสือ" ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจสรุปได้ว่า ผู้รู้หนังสือต้องสามารถอ่าน เขียน สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น อ่านข่าวสารต่าง ๆ ของทางราชการ อ่านหนังสือพิมพ์ ฯ เขียนชื่อและนามสกุลของตนเองได้ และสามารถคิดเลขง่าย ๆ เกี่ยวกับการจ่ายเงินซื้อสิ่งของและรับเงินทอนได้อย่างถูกต้อง ผู้ที่ไม่สามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ก็เรียกว่าผู้ไม่รู้หนังสือ

ความสำคัญของการรู้หนังสือ

การรู้หนังสือ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ชีวิตของคนเราประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นในทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความเป็นอยู่ เพราะการรู้หนังสือทำให้เกิดความรู้ความชำนาญเบื้องต้น อันเป็นทางนำไปสู่ความรู้อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของคนเรา โดยเฉพาะในโลกสมัยใหม่ที่ได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาการหรือเทคโนโลยี มีสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มขึ้นมาก และสิ่งเหล่านี้ได้เข้ามาบีบบังคับต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์มากยิ่งขึ้น การรู้หนังสือก็ยิ่งมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งวีระชัย มีชอบธรรม และสุพัตรา เพชรวิสุทธิ

(2520 : 157) ไท้กล่าวไว้ว่า "การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้า และวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งมักเผยแพร่ในรูปของเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ ทำให้ผู้รู้หนังสือมีโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ มากกว่าผู้ไม่รู้หนังสือ"

คงเคื่อน พิศาลบุตร (2514 : 2) ไท้กล่าวถึงคุณค่าของการรู้หนังสือไว้ว่า "การรู้หนังสือเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาตัวบุคคลและชุมชน มีส่วนช่วยให้คนประสบความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ ทั้งในคานเศรษฐกิจและสังคม เราใช้หนังสือเป็นเครื่องมือสื่อสารติดต่อกันและกัน" ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุนทร สุนันท์ชัย (2517 : 17) ที่กล่าวว่า "การรู้หนังสือเป็นสิ่งที่หนึ่งที่จะส่งเสริมให้คนเรามีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น เพราะหนังสือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ให้ความก้าวหน้าและวิทยาการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต"

บุญสม นาวานุเคราะห์ (2515 : 153) ไท้เน้นให้เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการรู้หนังสือไว้ว่า

. . . การรู้หนังสือต้องเป็นตัวกลางสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น งานที่ทำให้คนรู้หนังสือจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศ การรู้หนังสือจะเป็นรากฐานช่วยส่งเสริมการพัฒนาทั้งในคานเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นอกจากนั้นยังทำให้ประชากรเกิดความคิดและรู้จักปรับตัวใหม่ เพื่อที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

มาร์จอรี ดาย (Majorie Dye 1964 : 1) ไท้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้หนังสือว่า "การรู้หนังสือถือเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการแสวงหาความรู้ และนำมาซึ่งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต" และ เสวต สายะวารานท์ (2515 : 40) ก็ไ้กล่าวไว้เช่นกันว่า "การรู้หนังสือจะทำให้เกิดทักษะเบื้องต้น อันเป็นทางนำไปสู่ความรู้อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของเรา"

นอกจากนั้น Paulo Friere นักการศึกษาชาวบราซิล ก็ยังได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการรู้หนังสือโดยเรียกผู้ไม่รู้หนังสือว่า "ผู้ถูกกดขี่" (the oppressed) เขากล่าวว่า "การศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อชีวิตมนุษย์ ยกคุณภาพชีวิตและการทำลายการกดขี่" นอกจากนั้นเขายังเรียกความไม่รู้หนังสือว่าเป็นโรคอย่างหนึ่ง เพราะผู้ที่ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มักจะถูกมองว่าเป็นคนที่โง่เขลาเบาปัญญา มีความบกพร่องที่ต้องแก้ไขด้วยวิธีเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการอ่าน เพื่อให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น (อ้างถึงใน ประทีป เสงี่ยมสุข 2526 : 11)

จึงอาจสรุปได้ว่า การรู้หนังสือเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของคนทุกคนที่จะใช้เป็นเครื่องมือ (Tool) ในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิค ในการประกอบกิจกรรม ที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไป และยังเป็นเครื่องมือบูรณาการการเจริญพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาของคนอีกด้วย เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การลงทุนและการส่งเสริมเพื่อการรู้หนังสือ

จากการที่รัฐบาลของทุกประเทศทั่วโลกได้เล็งเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ จึงได้พยายามจัดระบบการศึกษาให้กับประชากรในประเทศ และเพื่อให้การจัดการศึกษาได้ผลอย่างเต็มที่ แต่ละประเทศจึงได้ระดมสรรพกำลังและงบประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อการนี้เป็นจำนวนที่สูงมาก ทั้งนี้ ก็เพื่อการลงทุนนี้สามารถพัฒนาประชากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ถึงแม้จะมีการลงทุนที่สูงเพียงใดก็ตาม ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาอยู่ตลอดเวลา เช่น ปัญหาการขยายตัวอย่างรวดเร็วของจำนวนนักเรียน อันเป็นอุปสรรคและสาเหตุที่ทำให้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต้องเพิ่มสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติต่าง ๆ ทั่วโลก

จากปี ค.ศ. 1960 ถึง 1968 ประชากรของโลกได้เพิ่มจำนวนขึ้นจาก 3,000 ล้านคน เป็น 3,500 ล้านคน คือสถิติเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17 ในเวลา 8 ปี อัตราการเกิดคิดเป็นร้อยละ 2 ต่อปี ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน จำนวนประชากรวัยเรียน (5 - 19 ปี) เพิ่มขึ้นจาก 955 ล้านคน เป็น 1,150 ล้านคน สถิติเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 20 ซึ่งคิดเป็นสถิติเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.35 ต่อปี จากการเพิ่มขึ้นของประชากรทั่วโลกอย่างรวดเร็วผลที่ตามมา คือ สัดส่วนของงบประมาณทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อแยกสถิติออกเป็นแต่ละภูมิภาคแล้วพบว่า ระหว่างปี ค.ศ. 1960 - 1965 จะมีตัวเลขของงบประมาณทางการศึกษา ดังนี้

ภูมิภาค	ปี ค.ศ. 1960	ปี ค.ศ. 1965
แอฟริกา	13.5	16.4
อเมริกาเหนือ	15.6	17.6
อเมริกาใต้	12.6	15.4
เอเชีย	11.8	13.2
ยุโรปและโซเวียต	13.5	15.0
และออสเตรเลีย	10.4	15.7
ในระดับโลก	13.5	16.0

ในปี ค.ศ. 1960 เป็นร้อยละ 15.5 ในปี ค.ศ. 1965 ในปัจจุบันนี้อาจเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 16.0 (ชาญชัย อาจิมสมาจาร 2523 : 330)

สำหรับการลงทุนและการส่งเสริม เพื่อการรู้หนังสือในประเทศไทย รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 1 ใน 5 ของงบประมาณหรือประมาณร้อยละ 3.4-3.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (G.N.P.) (ประมวล เสนาฤทธิ์ 2527 : 124) แม้ว่าในบางปีงบประมาณทางการศึกษาจะลดลง เช่นงบประมาณการศึกษาของไทย ปี 2525 ซึ่งได้รับงบประมาณเพียงร้อยละ 20.3 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด หรือร้อยละ 2.9 ของ G.N.P. ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของสหประชาชาติที่กำหนดไว้ถึงร้อยละ 5 ของ G.N.P. ถึงแม้ว่าจะเป็นอัตราส่วนที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายประเภทอื่น ๆ แล้ว งบประมาณทางการศึกษาที่ได้รับยังอยู่ในอันดับ 2 รองลงมาจากรายจ่ายด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นดัชนีที่พอจะชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพ การขยายการศึกษาภาคบังคับ (ป.1 - ป.6) ให้ทั่วถึง และเน้นคุณภาพการประถมศึกษาเป็นพิเศษ ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง (วิญญู สาร 2525 : 13)

ถ้ามาพิจารณาการจัดงบประมาณการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในรอบ 20 ปี คือ ตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 4 (ปี พ.ศ.2504-2524) จะเห็นว่างบประมาณทางการศึกษาได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ แผน คือร้อยละ 16.9, 16.4, 19.7 และ 20.8 ของงบประมาณทั้งประเทศตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (G.D.P.) งบประมาณเพื่อการศึกษาได้รับโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.4, 3.1, 3.2 และ 3.5 ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ (เจื้อจันทร จงสถิตอยู่ 2527 : 58) แต่สำหรับงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาในระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น 236,861 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (G.D.P.) ซึ่งแยกเป็นแผนงานโครงการพัฒนาการศึกษาตามนโยบายและเป้าหมาย เป็นจำนวนงบประมาณ 203,577.45 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (G.D.P) โดยจำแนกตามระดับและประเภทการศึกษาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 5 - 6)

การศึกษาก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา

106,136.42 ล้านบาท (ร้อยละ

21.07)	การศึกษามัธยมศึกษา	42,889.01 ล้านบาท (ร้อยละ
6.95)	การศึกษาอาชีวศึกษา (สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ)	14,142.55 ล้านบาท (ร้อยละ
2.46)	การศึกษาฝึกหัดครู (สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ)	5,005.15 ล้านบาท (ร้อยละ
11.26)	การศึกษาระดับอุดมศึกษา (สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย)	22,911.81 ล้านบาท (ร้อยละ
2.06)	การศึกษานอกโรงเรียน (สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ)	4,188.29 ล้านบาท (ร้อยละ
4.08)	งานส่งเสริมการศึกษาและอื่น ๆ (อ้างอิงในวีรศักดิ์ สังสนา 2527 : 15 - 17)	8,303.86 ล้านบาท (ร้อยละ

จากงบประมาณการศึกษาที่จัดสรรเพื่อการศึกษาที่ผ่านมาแล้วดังกล่าวจะพบว่า ใช้จ่ายเพื่อการจัดการประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ อันเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชากรทั่วประเทศเป็นผู้รู้หนังสือในอัตราที่สูงกว่าการจัดการศึกษาในระดับและประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณในแต่ละปี หรือในแต่ละแผน จะได้รับงบประมาณในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ตลอดมา ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนที่สูงมาก จึงควรพิจารณาถึงผลที่ได้รับจากการลงทุน

สภาพการรู้หนังสือ : ผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือ

กอ สวัสดิ์พิพาณิชย์ (2517 : 11) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการลงทุน และผลที่ได้รับจากการลงทุนทางการศึกษาว่า

. . . การลงทุนทางการศึกษาประกอบด้วยอินพุต (Input) อันได้แก่เงินทุน อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ กำลังคน (ครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา) วัสดุอุปกรณ์ (นักเรียน) อาจจะรวมถึงระยะเวลาในการผลิตด้วย เมื่อนำอินพุต (Input) ใส่เข้าไปในระบบการศึกษา สิ่งที่จะออกมาคือ เอาพุต (Output) หรือผลิตผลตอบแทน ซึ่งผลิตผลที่ออกมาจะมีคุณภาพหรือไม่นั้นเป็นสิ่งยากที่จะประเมินได้

วิญญู สาร (2525 : 11) ใ้กล่าวถึงผลของการลงทุนทางการศึกษาว่า

. . . เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการศึกษา มีความมากกว่าผลจากการลงทุนในธุรกิจอื่น ๆ ทุกชนิด เพราะเป็นการลงทุนที่ค่อย ๆ เพิ่มเติมลงไปทีละน้อย แต่ทำต่อเนื่องไม่ขาดสายเป็นระยะยาว ผลที่ได้คือ ความมีคุณภาพของคน

นั่นคือ ผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือเป็นผลตอบแทนที่ออกมาในรูปของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ ให้เป็นผู้รู้หนังสือและให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขซึ่งเป็นนามธรรมมาก ยากที่จะประเมินได้

จากการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาในระดับนี้ได้ขยายตัวแต่ในค่านปริมาณ นั่นคือ เมื่อสิ้นแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) โดยในปี พ.ศ. 2521 รัฐจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 83.15 ของตำบลทั่วประเทศ และในปี พ.ศ. 2524 สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้ถึงร้อยละ 97.85 ของตำบลทั่วประเทศ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประชากรวัยเรียนพบว่า เด็กมีโอกาสรียนในการศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือ ในปี พ.ศ. 2515 มีเด็กประถมศึกษาร้อยละ 84.06 ของประชากรวัยเรียน และในปี พ.ศ. 2522 มีเด็กเรียนประถมศึกษาเพิ่มเป็น ร้อยละ 96.7 ของประชากรวัยเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 15) และจะจัดการศึกษาภาคบังคับนี้ให้ได้ทั่วประเทศ เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ตามนัยที่กล่าวมานี้ ปรากฏว่า ผลที่ตามมาและมีส่วนกระทบต่อการจัดการศึกษาก็คือ ปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิต ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองทางการศึกษา และส่งผลให้ประเทศต้องสูญเสียเงินงบประมาณเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สมาน แสงมลิ (2525 : 7) ซึ่งได้ปรารภถึงผู้ที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วว่า "ขณะนี้มีความเสี่ยงกล่าวกันว่า เด็กที่จบจากโรงเรียนไปแล้ว อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ หรือมีคะแนนที่ไม่สามารถจะนำความรู้ที่เรียนจากโรงเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้" โดยทำนองเดียวกันนี้ เอกวิทย์ ฌ กลาง (2525 : 3.2) กล่าวว่า

. . . ในทศวรรษที่ผ่านมา การประถมศึกษาประสบความสำเร็จในเรื่องการขยายตัวเชิงปริมาณ จนทำให้ลูกหลานไทยได้เรียนหนังสือและอ่านออกเขียนได้ทั่วหน้า อย่างไรก็ตาม จากผลงานวิจัยพบว่าผู้ที่เคยอ่านออกเขียนได้ กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือเลยในพื้นที่บางแห่งก็มีอยู่บ้าง ยิ่งกว่านั้นผู้ที่ได้ชื่อว่าจบชั้นประถมศึกษา อ่านออกเขียนได้แล้ว โดยเนื้อแท้เมื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ ก็พบว่าระดับความรู้ความสามารถ ยังไม่บรรลุถึงมาตรฐานและคุณภาพที่น่าพอใจนัก

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ในด้านปริมาณนับว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดีที่จะสามารถขยายการศึกษาในระดับนี้ได้ทั่วถึงทั่วประเทศ แต่เมื่อมองในด้านคุณภาพของนักเรียน นับว่าเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยว่า เมื่อนักเรียนเหล่านี้จบการศึกษาออกไปแล้ว สภาพการรู้หนังสือจะลดลงและคุณภาพทางการศึกษาก็จะต่ำตามไปด้วย ซึ่งเรื่องคุณภาพนี้ คณะกรรมการพิจารณาปัญหาการศึกษาประชาบาล (2523 : 301) ได้กล่าวถึงคุณภาพไว้ว่า

การศึกษาในระดับประถมศึกษาของไทยถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้คุณภาพต่ำ นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว บางส่วนยังอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ บางส่วนก็เกิดการลืมนเพราะไม่มีโอกาสได้ใช้ เมื่อประชากรอ่านหนังสือไม่ออกก็ย่อมมีผลกระทบในเรื่องอื่นๆ ด้วย

และก็สอดคล้องกับคำกล่าวของ กมล ภูประเสริฐ (2527 : 25) ที่ว่า

คุณภาพของเด็กยังไม่ถึงระดับที่เรียกว่าน่าพึงพอใจ คะแนนเฉลี่ยจากผลการสอบในวิชาต่าง ๆ และระยะเวลาต่าง ๆ มีน้อยครั้งจะสูงกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้อีก 100 ส่วน เด็กโดยเฉลี่ยได้เรียนรู้อย่างเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น

เรื่องลักษณะเดียวกันนี้ ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคงลักษณะการรู้หนังสือและสภาพการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นคุณภาพทางการศึกษา อันเป็นผลจากการลงทุนและการส่งเสริมทางการศึกษาไว้ในหลาย ๆ ระดับ และในหลาย ๆ รูปแบบ พอจะเป็นที่ยืนยันได้ว่า คุณภาพที่ได้รับจากการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2505 : 28 - 29) ได้ทดสอบความรู้ภาษาไทยของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าความรู้ภาษาไทยด้านอื่น ๆ พอใช้ได้ แต่การเขียนสะกดยังคงค้อมอยู่มาก นอกจากนั้นการพัฒนาทางภาษาของเด็กหญิงสูงกว่าเด็กชาย บุรีกุลพิจิตร (2507 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเลขคณิตของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประชาบาลและเทศบาลในเขตการศึกษา 1 พบว่า นักเรียนทำคะแนนแบบสอบเกี่ยวกับความคิดรวบยอดได้ปานกลาง ส่วนแบบสอบที่เกี่ยวกับโจทย์ปัญหานั้นนักเรียนทำคะแนนได้น้อยมาก ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใน พ.ศ. 2511 (กรมสามัญศึกษา 2512 : 37 - 40) โดยเลือกจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคตามสภาพภูมิศาสตร์ 4 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในระยะเวลา 1 - 13

ปีขึ้นไป มีความรู้ความสามารถในการทำเลข อ่านและเขียนที่พอจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ใ้คนใ้มีร้อยละ 67 และผู้ใ้มีความรู้ยังไม่ถึงขั้นใ้จะยอมรับว่าทำเลขเป็น อ่านหนังสือออก และเขียนหนังสือใ้มีร้อยละ 33 ถกถล นรันทรศใ้โรจน์ (2521 : 47) ใ้คใ้จใ้ยระคใ้การรู้หนังสือของประชากรในอำเภอรันบุรี จังหวัคพหุฒธานี พบว่า ระคใ้การรู้หนังสือของประชากรอยู่ในระคใ้ที่น้าพอใจ มีระคใ้การเรียนรู้วิชาเลขคใ้คิดสูงกว้าระคใ้ปกติ แต่ภาษาไทยไม่แตกต่างจากระคใ้ปกติ ส่วนประชากรใ้มีเพศ ระยยะเวลาหลังเรียนจบ และอาชีพที่แตกต่างกันมีระคใ้การรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน และจากรากนวิจใ้ยเรื่องสภาพการรู้หนังสือของใ้ที่จบชั้นประถมศใ้ษาในภาคเหนือ (วีระพล ทองเจิม 2526 : 73) ภาคใ้ค (ประทีป แสงเปี่ยมสุข 2526 : 96 - 97) ภาคกลาง (กันยา เอกวานิช 2526 : 76) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วีระคใ้คใ้ค สันสนา 2527 : 101 - 102) ในค้านระยยะเวลาที่จบการศใ้ษาออกไปแล้ว วีระพล ทองเจิม และประทีป แสงเปี่ยมสุข พบว่าใ้ที่จบชั้นประถมศใ้ษาออกไปแล้วเป็นระยยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือดีกว้าใ้ที่จบออกไปแล้วเป็นระยยะเวลา 1 - 4 ปี วีระคใ้คใ้ค สันสนา พบว่าใ้ที่จบชั้นประถมศใ้ษาออกไปแล้วเป็นระยยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือวิชาคใ้คิดศาสตร์สูงกว้าใ้ที่จบชั้นประถมศใ้ษาออกไปแล้วเป็นระยยะเวลา 1 - 4 ปี ส่วนในวิชาภาษาไทยและคคะแนนทั้งสองวิชารววมกันไม่แตกต่างกัน และกันยา เอกวานิช พบว่าใ้ที่มีระยยะเวลาที่จบการศใ้ษาออกไปแล้วต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน ในค้านอาชีพ วีระพล ทองเจิม กันยา เอกวานิช และวีระคใ้คใ้ค สันสนา พบว่าใ้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน และประทีป แสงเปี่ยมสุข พบว่าใ้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกันในวิชาภาษาไทย ส่วนวิชาคใ้คิดศาสตร์และคคะแนนรววมทั้งสองวิชาแตกต่างกัน ในค้านรายใ้คใ้ วีระพล ทองเจิม และประทีป แสงเปี่ยมสุข พบว่าใ้ที่มีรายใ้คใ้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือแตกต่างกัน กันยา เอกวานิช และวีระคใ้คใ้ค สันสนา พบว่าใ้ที่มีรายใ้คใ้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

สำหรับสภาพระคใ้การรู้หนังสือของใ้ที่จบการศใ้ษา จากโครงการแกใ้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ สมทรง อัสวกุล (2517 : 41 - 42) และกุหลาบ หวังคใ้คใ้คใ้ค (2517 : 37) ใ้คใ้จใ้ยพบว่า ระคใ้การรู้หนังสือของใ้จบการศใ้ษาจากโครงการแกใ้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จมีคคะแนนเฉลี่ยค้ากว้าใ้ที่จบชั้นประถมศใ้ษาปีที่ 4 และกุหลาบ หวังคใ้คใ้คใ้ค ยังพบว่าใ้ที่จบจากรโครงการแกใ้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ และใ้จบชั้นประถมศใ้ษาปีที่ 4 ที่อยู่ใ้ในท้องถิ่นใ้มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีการคงสภาพระคใ้การรู้หนังสือสูงกว้าใ้ที่อยู่ใ้ในท้องถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือ

พิมพ์ประจำหมู่บ้าน มยุรี ศรีชัย (2517 : 40) ได้เปรียบเทียบระดับการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 2 กับผู้จบประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 2 มีสภาวะทางการรู้หนังสือต่ำกว่าผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา (2520 : 31 - 32) ได้ประเมินผลการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ในด้านการอ่าน เขียน และคิดเลข พบว่านักศึกษาผู้ใหญ่ตามภาคภูมิศาสตร์ต่าง ๆ ของประเทศไทย มีความสามารถด้านการอ่าน เขียน และคิดเลข แตกต่างกัน นักศึกษาชายสามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันได้คะแนนภาษาไทยแตกต่างกัน ส่วนวิชาเลขคณิตไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่จบต่างรุ่นได้คะแนนภาษาไทย และคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านได้คะแนนภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่คะแนนวิชาเลขคณิตไม่แตกต่างกัน

สำหรับในต่างประเทศ ซิมมอนส์ (John L. Simmons 1973 : 80 - 83) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้วิจัยระดับการรู้หนังสือของผู้ที่จบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศนิวซีแลนด์ พบว่า ผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ จำนวนร้อยละ 60 มีระดับการรู้หนังสืออยู่ในระยะเริ่มแรก คือสามารถอ่านเข้าใจประโยคและคำศัพท์ง่าย ๆ ในหนังสือแบบเรียน อาห์เหม็ด (Ahmed Mushtag 1973 : 43 - 54) ได้วิจัยผู้เข้าร่วมโครงการทดลองการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ในประเทศแซมเบีย พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่จบ คือผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือสูงกว่าผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2 และ 1 ตามลำดับผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 15 - 19 ปี มีการคงสภาพระดับการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่มีอายุ 46 ปี เรย์ เคิร์ทซ์ (Ray Kurtz 1973 : 65 - 71) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนเรื่องการหาร ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ว่ายังคงเหลืออยู่เท่าใด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า เมื่อสอนการหารไปแล้ว โรงเรียนเปิดเรียนภาคฤดูร้อน ครั้นเปิดภาคเรียนใหม่ ความรู้เรื่องการหารถูกลืมไปเป็นอัตราส่วนเฉลี่ยร้อยละ 13

จากสภาพการรู้หนังสือซึ่งเป็นผลจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือไม่ว่าจะเป็นการรู้หนังสือของนักเรียนในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่า การรู้หนังสือหรือสภาพการรู้หนังสือยังไม่มีคุณภาพคุ้มกับการลงทุนเท่าที่ควร ทำให้นักการศึกษาหลายท่านพยายามค้นหาสาเหตุและปัจจัยที่น่าจะมีผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อสภาพการรู้หนังสือ

องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อสภาพการรู้หนังสือ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2515 : 60-66) ได้ให้ข้อคิดว่า การรู้หนังสือนั้นขึ้นอยู่กับท้องถิ่นที่ประชากรอาศัยอยู่ คือ

1. ถ้าประชากรอยู่ในเมือง ซึ่งชีวิตแวดล้อมจะต้องเกี่ยวข้องกับการใช้ตัวหนังสือตามป้ายประกาศ หรือตามสลากยา อัตราการรู้หนังสือจะมีน้อยที่สุด

2. ถ้าเป็นพวกที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา อัตราการรู้หนังสือจะมีมากเพราะโอกาสที่เขาจะพบกับตัวหนังสือมีน้อย

3. สำหรับพวกที่อยู่ในป่าในเขาที่ทุรกันดารนั้น เป็นที่แน่ใจว่าจะรู้หนังสือหมด

อุณา นพคุณ (2523 : 143) กล่าวว่า

นอกจากปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนแล้ว ปัญหาที่เกี่ยวข้องและเป็นผลสืบเนื่องต่อมา คือปัญหาการรู้หนังสือ เนื่องจากประชาชนชาวไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ตามชนบท โอกาสที่จะได้ศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับมีน้อย ในที่สุดก็รู้หนังสือ และกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออีก

โมหัมหมัด อับดุลกาเดร์ (2520 : 31 - 32) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เด็กจบชั้นประถมศึกษาไปแล้ว อ่าน เขียนหนังสือไม่ได้ เกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ 5 ประการ คือ

1. สาเหตุทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ทางการไปสอนยาก

2. สาเหตุทางจิตวิทยา ได้แก่ ระดับสติปัญญาของเด็ก ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถของเด็กไม่เท่าเทียมกัน

3. สาเหตุทางร่างกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก ความเจ็บป่วย ความพิการ ไม่สมบูรณ์

4. สาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความยากจนของพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่ได้ไปโรงเรียน ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน

5. สาเหตุทางวิชาการ ปัญหาด้านภาษาถิ่น และชนกลุ่มน้อยที่ใช้หลายภาษา หรือมีภาษาแม่ที่แตกต่างกัน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้เป็นอย่างดี

สุพจน์ ประเสริฐศรี (2518 : 156) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือว่า "สาเหตุที่ทำให้เกิดอัตราการลึ่มสูง เพราะไม่มีหนังสือจะอ่านและตราบไค้การส่งเสริมการอ่านมี เฉพาะในโรงเรียน แต่ไม่มีหนังสือให้อ่านในชีวิตจริง อัตราการลึ่มหนังสือก็ยังมีอยู่"

สันตติ อินทริกานนท์ และคณะ (2522 : 39) ได้กล่าวว่า

. . .จากการสำรวจสภาพการอ่านหนังสือของไทยในปัจจุบัน พบว่า การอ่านส่วนใหญ่มีอยู่แต่ ในโรงเรียน เด็กอ่านแต่ในหนังสือตำราเท่านั้น เพราะฉะนั้นเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าไม่ได เรียนต่อสองปีให้หลังลึ่มหมด อ่านไม่ออก ทั้งนี้เพราะหลังจากออกจากโรงเรียนแล้วเด็กไม่ได้อ่าน หนังสืออีกเลย ไม่วาจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรืออื่น ๆ แม้ในโรงเรียนเองยังไม่มี การส่งเสริมให้นักเรียนสนใจและรักการอ่านอย่างแท้จริง

จากการสัมมนา เรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน ณ โรงแรมสมิหลา จังหวัดสงขลา เมื่อ วันที่ 4 - 7 สิงหาคม 2517 ของนักวิชาการและตัวแทนในสาขาอาชีพต่าง ๆ ตอนหนึ่งของการ สัมมนา สมาชิกได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาในปัจจุบัน ผู้ที่เรียนเกิดการลึ่มหนังสือหลังเรียนจบไว้ว่า ระบบการศึกษาในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ มักจะลึ่มสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2517 : 184 - 185)

1. ไม่มีโอกาสอ่านหรือเขียนหนังสือ หลังจากออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือ เช่น หนังสือให้อ่านเพื่อช่วยฟื้นฟู และทบทวน ความรู้ที่ได้เรียนมา
3. การเรียนไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพและภูมิลำเนา ของนักเรียน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญหรือประโยชน์ที่ได้จากการเรียน
4. ครูผู้สอนเร่งรัดผู้เรียนให้เรียนจบอย่างรวดเร็ว โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ เพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่
5. ไม่มีการติดตามผลการสอน
6. จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน โรงเรียนครูคนเดียวยังมีอยู่
7. ผู้บริหารการศึกษายังทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงไม่สามารถจัดอุปสรรคได้

ทันต่อเหตุการณ์

8. วัตถุประสงค์ของการเรียนสูงเกินไป จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเขาเรียนเพื่อให้มีคุณสมบัติถูกต้องที่จะบวชตามทัศนคตินิยมของพุทธศาสนิกชน
9. ระบบการสอนผิด ครูเป็นผู้ให้คำตอบเดียว ไม่มีปฏิริยาโต้ตอบจากผู้เรียน ไม่มีการสร้างและหาวิธีจูงใจอย่างพอเพียง
10. หลักสูตรมีข้อบกพร่อง เนื้อหาและวิธีสอนไม่ชักจูงผู้เรียน ไม่สนองความต้องการอย่างแท้จริง ไม่เอาใจใส่ชนกลุ่มน้อย เช่น ประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ ชาวเขา ฯลฯ เทาที่ควร

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่มีผลทำให้ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือ เนื่องมาจากผู้ใหญ่เหล่านั้นขาดการศึกษาตั้งแต่เด็ก ๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากที่อยู่อาศัยห่างไกลจากโรงเรียน หรือบ้านที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่งต้องโยกย้ายอยู่ตลอดเวลา และการที่เด็กเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออาจเป็นเพราะมีความพิการทางกาย หรือทางจิตใจ ทำให้ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้ ที่สำคัญคือ พ่อแม่ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนจึงไม่ส่งเสริมให้ลูกไปโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา 2521 : 3 - 6)

จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายประการ ที่มีผลต่อระดับการรู้หนังสือขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ว่าจะเป็นค่านิยมที่อยู่ โอกาส ความพร้อมของอุปกรณ์ในการเรียน ครูผู้สอน วิธีการสอน หลักสูตร เศรษฐกิจ สภาพครอบครัว สภาพร่างกายของผู้เรียน หรือสิ่งแวดล้อม ความแตกต่างในสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ย่อมชี้ให้เห็นสภาพการรู้หนังสือและผลที่ได้รับจากการลงทุนเพื่อการรู้หนังสือแตกต่างกันตามไปค้าย

การจำการลืมหนังสือ

นอกจากสาเหตุต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ คือ ระยะเวลาซึ่งทำให้เกิดการจำและการลืมหนังสือในเรื่องนี้ เกรย์ (William S. Gray 1956 : 21) ได้ให้ข้อคิดว่า

- . . . ระดับการรู้หนังสือขั้นต่ำ เป็นเพียงอ่าน-เขียนข้อความง่าย ๆ ได้เมื่อไม่มีโอกาสใช้หนังสือ จึงทำให้เกิดการลืมไปอย่างรวดเร็ว เรื่องนี้ได้ประจักษ์แล้ว 2 กรณี
- กรณีแรก คือเด็กที่จบหลักสูตรประถมศึกษาแล้ว ลืมหนังสือเมื่อไม่มีโอกาสใช้
- กรณีที่สอง คือโครงการรณรงค์การรู้หนังสือของประเทศต่าง ๆ ที่กำหนดระดับการรู้หนังสือไว้ต่ำ ผลคือเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งก็ลืมหนังสืออีก

นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงธรรมชาติของการจำและการลืมไว้ดังนี้

แจค (Jack A. Adams 1967 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

. . . การจำ คือ การคงไว้ซึ่งผลการเรียน หรือความที่ระลึกได้ต่อสิ่งเร้าที่เคยเรียน และเคยมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว เป็นเสมือนปริมาณของสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว ในตอนแรก ซึ่งยังเหลืออยู่ และยังเป็นกระบวนการที่จะเก็บความหมายอันใหม่ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไว้ในลักษณะเดิม

สฎีย์ อีรดากร (2524 : 157) และประสาร ทิพย์ธารา (2521 : 105) ได้กล่าวถึงเรื่องการจำไว้ตรงกันว่า "การจำเป็นความสามารถของสมองที่จะเก็บสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาแล้ว และสามารถระลึกได้ สามารถถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง หรือสามารถทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยประหยัดเวลาและพลังงาน"

เกี่ยวกับระยะเวลาการจำ มีทฤษฎีที่ควรกล่าวถึงและน่าสนใจ คือ ทฤษฎีความจำสองกระบวนการ (Two Process Theory of Memory) วอลเทอร์ (Walter Kintsch 1970 : 139) กล่าวถึงความจำระยะสั้นและความจำระยะยาวว่า

. . . ความจำระยะสั้นนั้นเป็นความจำชั่วคราว สิ่งใดก็ตามถ้าอยู่ในความจำระยะสั้น จะต้องได้รับการทบทวนอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นความจำสิ่งนั้นจะสลายตัวไปอย่างรวดเร็ว และสิ่งใดก็ตามถ้าอยู่ในความจำระยะสั้นเป็นเวลายังนาน สิ่งนั้นก็จะมีโอกาส ผังตัวในความจำระยะยาวตลอดไป

สรุปได้ว่า การจำ เป็นความสามารถของสมองที่เก็บความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา จนสามารถระลึกและถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง ซึ่งมีทั้งแบบความจำระยะสั้นและความจำระยะยาว

ในเรื่องการลืม ชม ภูมิภาค (2516 : 31) ได้กล่าวว่า "การลืมคือการสูญเสี้ยวชั่วคราวหรือถาวร ซึ่งความสามารถในการระลึกได้ หรือการจำได้ในสิ่งที่เคยเรียนมาก่อน เส้นโค้งความจำจะลดลงตามสวนของเวลา"

ซึ่งเรื่องนี้ ประคินันท์ อุปรมย์ (2518 : 126) ก็กล่าวไว้เช่นกันว่า

. . . การลืมนั้นเป็นพฤติกรรมทางจิตใจที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการลืม คือ การขาดการฝึกฝน สิ่งใดที่เรียนไปแล้วผู้เรียนมิได้ฝึกทบทวนอยู่เสมอ ย่อมทำให้เกิดการลืมได้ง่าย เพราะโดยปกติบุคคลย่อมต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา สิ่งที่เรียนใหม่มักจะเป็นสิ่งที่จำได้ดีกว่า ถ้าไม่มีการฝึกฝนสิ่งใดที่เรียนไปแล้วย่อมเกิดการลืมได้เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสลายตัว (Decay Theory) ของคลอสม์ไมเยอร์ (Klausmeier 1971 : 588) ที่ว่าด้วยเรื่องการลืม คือ "การลืมเกิดขึ้นเพราะการละลายในการทบทวนหรือไม่ นำสิ่งที่จำไว้ออกมาใช้เป็นประจำ การละลายจะทำให้ความจำค่อย ๆ สลายตัวเองไปในที่สุด" และสอดคล้องกับทฤษฎีของการลืมที่เป็นที่เชื่อถือกันอย่างกว้างขวางก็คือ The Theory of Disuse ที่กล่าวว่า "คนเราลืมเพราะไม่ได้ใช้หรือไม่ได้ระลึกถึงเลย และทฤษฎีแห่งการก้าวกาย (The Interference Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า "คนเราลืมเพราะการเรียนรู้สิ่งใหม่ไปขัดขวางการระลึกถึงสิ่งเก่าหรือสิ่งที่เคยจำได้" (จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ 2515 : 237)

กล่าวโดยสรุป นักจิตวิทยาการศึกษาที่มีความเห็นตรงกันว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดเกิดการลืม ได้แก่ระยะเวลา ซึ่งเป็นตัวแปร ที่ทำให้มีผลต่อการจำและการลืมมาก การขาดการฝึกฝนเมื่อเรียนไปแล้ว เรามักจะลืมสิ่งนั้น แต่ถ้าเรียนซ้ำ ๆ มักจะเรียนเร็วและง่ายกว่าการเรียนในครั้งแรก การเรียนที่ทบทวนบ่อย ๆ มีโอกาสฝึกฝน จะทำให้ปริมาณของความจำคงที่และทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่เรียนไปแล้วสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนี้ทัศนคติและความสนใจก็เป็นผลต่อการลืมมาก ถ้าผู้เรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งที่เรียนหรือประสบการณ์ที่ได้รับมา หรือไม่สนใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดเท่าที่ควร ก็จะทำให้ลืมได้ง่าย และยิ่งเวลาผ่านไปนานเท่าไร สิ่งที่เรียนไปแล้วไม่มีการทบทวน ไม่มีการนำออกมาใช้ ก็จะทำให้ลืมได้ ในที่สุดก็กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออีก และเป็นปัญหาต่อเนื่องในเรื่องคุณภาพของประชากร ทำให้รัฐต้องรับภาระในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้อีก ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการส่งเสริมการอ่านของประชาชน การจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

สถิติผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

สำหรับสถิติผู้ไม่รู้หนังสือของประเทศไทย (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2527 : 14) เมื่อปี พ.ศ. 2480 กระทรวงมหาดไทยได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรเป็นครั้งแรก พบว่า ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ที่มีประมาณ 10 ล้านคนเศษ เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือถึง 6,878,584 คน หรือร้อยละ 68.8 จึงมีการรณรงค์การอ่านออกเขียนได้อย่างเร่งด่วน ต่อมาหลังจากการรณรงค์ มีการสำรวจสำมะโนประชากร ในปี พ.ศ. 2490 ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีประมาณ 12,327,386 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,705,269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 ในปี พ.ศ. 2503 ประชากรที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป มีจำนวน 18,026,404 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,270,054 คน คิดเป็นร้อยละ 39 ในปี พ.ศ. 2513 (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 1) ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีจำนวน 23,453,313 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 4,265,424 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2

ในปี พ.ศ. 2523 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจแรงงานทั่วประเทศ (วารสาร เศรษฐกิจและสังคม 2525 : 33) พบว่า จำนวนประชากรที่สำรวจทั้งสิ้น 32.1 ล้านคน มีถึงร้อยละ 72.2 หรือประมาณ 22.55 ล้านคน ที่มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีผู้ไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ 10.8 หรือ 3.38 ล้านคน

ในปี พ.ศ. 2525 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการสำรวจประชากรที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 14 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่นอกเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับใน 24 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่า ในจำนวนประชากรที่สำรวจ 10,501,000 คน มีผู้รู้หนังสือ 2,469,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 สำหรับผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ถึง 8,029,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 76.5

จากรายงานความก้าวหน้าโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่อง 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2527 - 2529 เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือในระยะ 8 เดือน ได้มีรายงานจากจังหวัดเกี่ยวกับสถิติผู้ไม่รู้หนังสือ ดังนี้ (เกษมา วรวรรณ ณ อุรุทธยา 2527 : 21

สถิติผู้ไม่รู้หนังสือจากจังหวัดต่าง ๆ ตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

จังหวัด	ผู้ไม่รู้หนังสืออายุ 14 - 50 ปี
กาฬสินธุ์	8,265
กำแพงเพชร	16,600
ขอนแก่น	27,104
ฉะเชิงเทรา	17,022
ชัยภูมิ	16,710
เชียงใหม่	80,058
นครราชสีมา	40,119
นครศรีธรรมราช	28,626
นครสวรรค์	30,920
น่าน	35,814
พัทลุง	6,015
เพชรบูรณ์	22,469
ร้อยเอ็ด	22,117
ศรีสะเกษ	36,319
สมุทรสาคร	2,965
สตูล	2,264
สุรินทร์	46,594
อุบลราชธานี	16,066
รวม	456,407

จากสถิติของผู้ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ จึงเป็นภาระและหน้าที่ของรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือภาคเอกชน ตลอดจนผู้สนใจในเรื่องนี้จะได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อช่วยกันหาวิธีการแก้ไขปัญหานี้ อีกทั้งจัดโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่รู้หนังสือ และ

ผู้ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม (อ้างถึงใน วีรศักดิ์ สังสนา 2528 : 25 - 27)

โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

จากการสำรวจสถิติการไม่รู้หนังสือของประชากร ทำให้รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาเป็นอย่างดี จึงพยายามที่จะหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านี้โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งในและต่างประเทศ จัดเป็นรูปโครงการต่าง ๆ ขึ้น

โครงการที่ได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศ เช่น

1. โครงการจัดการไม่รู้หนังสือ แบบ Functional Literacy หรือการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โดย UNESCO ได้ร่วมมือกับกรมสามัญศึกษาเริ่มโครงการใน พ.ศ.2511 ที่จังหวัดลำปาง จำนวน 20 โรงเรียนใช้หลักสูตรของ UNESCO ต่อมาได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ทดลองที่ลำปาง และแพร่ เมื่อ พ.ศ.2514 และขยายไปในภาคเหนือและภาคใต้ในปีต่อมา ปี พ.ศ.2518 ได้ขยายไปทั่วทุกภาครวม 8 เขต การศึกษา จำนวน 34 จังหวัด (กรมสามัญศึกษา, โครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย, 2515 : 8 และโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบสมกิจ : 7 - 8)

2. โครงการสร้างแบบเรียนสำเร็จรูป ตามโครงการจัดการไม่รู้หนังสือแบบ Functional Literacy กรมสามัญศึกษาร่วมมือกับ USOM และ World Education New York และหน่วยราชการอื่น จัดสร้างแบบเรียนสำเร็จรูปที่มุ่งสอนการอ่านออกเขียนได้ และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำมาหากินควบคู่กันไป เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2513 และยังได้ร่วมมือในโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท 24 จังหวัด โครงการช่วยเหลือสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2523 (วนิดา สิทธิธรรมา 2522 : 151)

3. มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) ได้เริ่มช่วยเหลือตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ด้วยการให้ทุนเดินทาง และเบี้ยเลี้ยงแก่นักศึกษาชั้นปริญญาที่ได้รับทุนการศึกษาจากองค์การต่างประเทศ หรือผู้ที่จะไปเรียนด้วยทุนส่วนตัว นอกจากนั้นยังช่วยปรับปรุงมาตรฐานการศึกษา และการบริหารสถาบันสงฆ์ในเขตพระนคร และต่างจังหวัด ช่วยโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ ช่วยปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหา การใช้ภาษา และการขาดหนังสืออ่านของไทยมุสลิมภาคใต้ ส่งเสริมให้คนไทย มีนิสัยรักการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อ้างถึงในกันยา เอกวานิช 2527

: 18)

โครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือและการป้องกันการลี้มหนังสือ

1. โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ

1.1 โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็นหลาย
รูปแบบได้แก่

1.1.1 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชั้นเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของชั้นเรียน หรือที่เรียกว่าการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป หรือผู้ขาดโอกาสที่จะเรียนในระบบโรงเรียน ผู้เรียนจะได้รับการฝึกทักษะการอ่านออก เขียนได้ และการคิดเลขเป็น นอกจากนั้นจะสอดแทรกเรื่องปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาการเมืองต่าง ๆ การสอนมุ่งให้เกิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การศึกษาเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานสำหรับชั้นเรียนมีหลายระดับ และสามารถเทียบความรู้กับการเรียนในระบบโรงเรียน ได้ ดังนี้ (ศุภร ศรีเส็น 2521 : 122)

การศึกษาระดับ 1 ใช้เวลาเรียน 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบ
เท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

การศึกษาระดับ 2 ใช้เวลาเรียน 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบ
เท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การศึกษาระดับ 3 ใช้เวลาเรียน 1 ปี 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์
เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ ประถมศึกษาปีที่ 7

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชั้นเรียนชั้นต่อเนื่อง
อีก 2 ระดับ เป็นการให้โอกาสแก่ผู้เคยศึกษามาแล้วในระดับ 3 คือ

การศึกษาระดับ 4 ใช้เวลาเรียน 1 ปี 6 เดือน มีศักดิ์และสิทธิ์
เทียบเท่าระดับ ม.ศ.ต้น

การศึกษาระดับ 5 ใช้เวลาเรียน 2 ปี มีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่า
ม.ศ.ปลาย (นิเชต สุนทรพิทักษ์ 2527 : 71)

1.1.2 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ สำหรับประเภทอาสาสมัครเดินสอน จัด การศึกษาค่ายประเภทขั้นเรียน แต่จำนวนผู้เรียนแต่ละกลุ่มน้อยลง เพียงกลุ่มละ 3 คนขึ้นไป ใช้ อาสาสมัครเดินสอนอย่างน้อยวันละ 2 กลุ่ม ๆ ละ 2 ชั่วโมง (กรมสามัญศึกษา ม.ป.ป. ก : 1)

1.1.3 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครูสอนการศึกษา ผู้ใหญ่โดยให้วิทยาลัยครูเป็นผู้รับผิดชอบ กำหนดโครงการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยอาศัยนัก ศึกษาครูออกทำการสอน (กรมสามัญศึกษา ม.ป.ป. ข : 1)

1.1.4 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวไทยภูเขา มีการจัดในจังหวัด ภาคเหนือโดยใช้รูปแบบครูอาสาเดินสอน จัดขึ้นโดยมีความมุ่งหมายเพื่อชี้แนะชักชวนให้ชาว เขามี ความรู้ความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวเขา และชาวพื้นราบ ให้มีจิตสำนึกว่าเขามีสิทธิหน้าที่และ โอกาสเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป ตลอดจนการใช้บริการของรัฐให้ได้ประโยชน์มากที่สุด (กรมการ ศึกษาออกโรงเรียน 2525 : 19)

1.2 โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , เอกสารอัดสำเนา : 1 - 2) โครงการนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2525 เป็นโครงการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือของประชาชนที่อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหม ทบวงมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชน ชมรม สมาคม และมูลนิธิ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนที่มีอายุ 14 - 50 ปี ที่ไม่รู้ หนังสือได้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เป็นการลดจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือให้ได้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป โครงการ นี้ดำเนินการคู่ขนานไปกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่ดำเนินการอยู่แล้ว ลักษณะการ เรียนการสอน เป็นการสอนที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเป็นผู้สอน ไม่จำเป็นต้อง มีชั้นเรียนและกำหนดเวลาเรียน การเรียนการสอนเป็นทำนอง พ่อสอนลูก ลูกสอนแม่ พี่สอนน้อง น้องสอนพี่ เป็นต้น

จะเห็นว่าโครงการนี้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการลืมนั่งส้อม และขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือให้กับประชาชนในประเทศ เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ฐานะทาง เศรษฐกิจ สนับสนุนความเสมอภาคทางด้านการศึกษาและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมกันอย่างมีความสุข เป็น การช่วยสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ประเทศชาติสืบไป

2. โครงการป้องกันการลืมนั่งส้อม

โครงการนี้จัดทำขึ้นเพื่อป้องกันการลืมนั่งส้อมและให้ความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ไทย โดยมีการจัดในหลายรูปแบบดังนี้

2.1 การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนได้ ทราบข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ในปัจจุบันมีอยู่ 8,445 แห่ง โดยประชาชนจัดสร้างที่อ่านขึ้นแล้ว ทางกรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้งบประมาณซื้อหนังสือพิมพ์และจัดส่งเอกสารความรู้ต่าง ๆ ให้ ซึ่งจะทำให้รู้เหตุการณ์ทันต่อสภาพบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้ประสบปัญหาด้านการส่ง หนังสือพิมพ์ ซึ่งบางท้องที่ทางไกลเข้าไม่ถึง (บุหงา วัณณะ 2521 : 43)

2.2 โครงการห้องสมุดประชาชน เป็นการจัดการศึกษาในรูปเอนกประสงค์ ได้ จัดให้มีอยู่ทุกจังหวัดและในอำเภอต่าง ๆ จำนวน 237 แห่ง เป็นแหล่งที่ประชาชน จะไปค้นคว้า ทหาความรู้ พบปะสนทนา จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน รู้จักใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์ ปัจจุบันนี้มีห้องสมุดที่จัดในลักษณะต่าง ๆ คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้อง สมุดประชาชนอำเภอ และห้องสมุดเคลื่อนที่ (วีระ นวพันธ์ 2515 : 291 - 294)

2.3 โครงการการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ เป็นโครงการที่ประหยัดและมี ประโยชน์มากเพราะประชาชนกระจายอยู่ในชนบท ซึ่งแหล่งการศึกษาส่วนมากมีแต่อยู่ใน เมืองใหญ่ ในชนบทเข้าไม่ถึง จึงมีการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุและไปรษณีย์เป็นสื่อ มีการเปิดรับสมัครตาม ศูนย์ต่าง ๆ แล้วจะจัดส่งบทเรียนมาให้ และให้คอยรับฟังจากวิทยุ โดยมีกำหนดเวลา สถานที่ที่จะรับ ฟัง เป็นการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ช่วยช่วย ของการดำเนินงานได้ครอบคลุมทั่วประเทศ (กรมสามัญศึกษา 2520 : 3 - 8)

นอกจากนี้ยังมีงานโสตทัศนศึกษา เป็นโครงการเผยแพร่ความรู้ผ่านทาง เครื่องมือโสตทัศนศึกษา โดยใช้เทป สไลด์ ภาพยนตร์ มีหน่วยเคลื่อนที่ เป็นผู้เผยแพร่

โครงการต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้
 ไม้รู้หนังสือและป้องกันการลืมนักหนังสือของประชาชนในประเทศ เพื่อเป็นการยกระดับการรู้หนังสือ
 ให้สูงขึ้น อันจะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองดีขึ้น
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

ซิมมอนส์ (John L. Simmons 1972 : 80 - 83) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
 ได้วิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือของผู้จบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ในประเทศอินเดีย โดยใช้แบบ
 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการอ่านและการคิดเลข ทดสอบกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน พบว่า ผู้จบ
 การศึกษาผู้ใหญ่จำนวนร้อยละ 60 มีระดับการรู้หนังสืออยู่ในระยะเริ่มแรก คือ สามารถอ่านเข้าใจ
 ประโยคและคำศัพท์ง่าย ๆ ในหนังสือแบบเรียน ร้อยละ 30 อยู่ในระดับปานกลางสามารถอ่านและ
 เข้าใจคำศัพท์ทั่วไปและวลีง่าย ๆ ได้ ส่วนอีกร้อยละ 10 อยู่ในระดับใช้งานได้ คือ สามารถอ่าน
 หนังสือพิมพ์ได้อย่างเข้าใจ

อาห์เหม็ด (Ahmed Mushtag 1973 : 43 - 54) ได้วิจัยผู้เข้าร่วมโครงการ
 ทดลองการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศแซมเบีย จากกลุ่มตัวอย่าง 314 คน เครื่องมือที่
 ใช้เป็นแบบทดสอบ 4 ชุด คือ แบบสอบความเข้าใจในการอ่านข่าวสาร แบบสอบความเข้าใจใน
 การใช้เครื่องมือ แบบสอบความสามารถในการเขียนและแบบสอบวิชาเลขคณิต พบว่า ค่าเฉลี่ยของ
 คะแนนการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่เรียนจบ คือ ผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยของ
 คะแนนการรู้หนังสือสูงกว่า ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2 และ 1 ตามลำดับ ผู้ที่อายุอยู่ในช่วง
 15 - 19 ปี มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญ
 ที่ระดับ .01 เพศชายมีความคงอยู่ของการรู้หนังสือไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากเพศหญิง

เคิร์ทซ์ (Kurtz 1973 : 65 - 71) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอน เรื่อง การทหาร
 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ว่ายังคงสภาพอยู่เท่าใดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏว่าเมื่อสอนเรื่อง
 การทหารไปแล้วโรงเรียนปิดภาคเรียนฤดูร้อน ครั้นเปิดภาคเรียนใหม่ ความรู้เรื่องการทหาร ถูกลืม
 ไปเป็นอัตราส่วนเฉลี่ยร้อยละ 13

2. งานวิจัยในประเทศไทย

กองการวิจัย กรมวิชาการ (2502 : 8 - 9) ได้วิจัยเรื่องการทดสอบความรู้ภาษาไทยของนักเรียนใน 4 จังหวัดภาคใต้ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านภาษาไทยระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในสี่จังหวัดภาคใต้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดพระนครและธนบุรีในโรงเรียนที่นักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม และมีการสอนภาษามลายูเช่นเดียวกับโรงเรียนใน 4 จังหวัดภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 217 คน และนักเรียนสี่จังหวัดภาคใต้รวม 266 คน ข้อทดสอบเฉพาะวิชาภาษาไทยคามหลักสูตรแบ่งเป็น 5 แบบ คือ การเขียนคำบอกเป็นคำ การเลือกคำที่สะกดผิด ศัพท์ที่มีความหมายเหมือน - ตรงกันข้าม และเติมคำในช่องว่าง รวม 108 ข้อ ผลการวิจัย พบว่า

2.1 กลุ่มตัวอย่างในสี่จังหวัดภาคใต้ที่นับถือศาสนาพุทธ มีความรู้ภาษาไทยดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลาม

2.2 กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครและธนบุรีที่นับถือศาสนาพุทธ มีความรู้ภาษาไทยดีกว่าเด็กที่นับถือศาสนาอิสลาม

2.3 คะแนนเฉลี่ยของเด็กที่นับถือศาสนาพุทธ และที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดพระนครและธนบุรี มีความแตกต่างกันน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของเด็กทั้งสองประเภทใน 4 จังหวัดภาคใต้

2.4 กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครและธนบุรีที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความรู้ทางภาษาไทยดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธและที่นับถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้

2.5 กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธใน 4 จังหวัดภาคใต้ มีการกระจายของคะแนนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธในจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดภาคใต้ มีการกระจายของคะแนนน้อยกว่าเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดพระนครและธนบุรี

วีระ บุญยะกาญจน์ (2504 : บทคัดย่อ) ใ้วิจัยเรื่องความสามารถในการอ่านและเขียนของผู้ใหญ่ในตำบลนาป่า เพื่อศึกษาสภาพการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ความหมาย "อ่านออกเขียนได้" ก็จะต้องสามารถอ่านและเขียนได้อย่างน้อยที่สุดเท่ากับความสามารถของผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเฉลี่ย กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรทั้งชายหญิงอายุ 18 - 60 ปี แบ่งเป็น 5 กลุ่มอายุ แต่ละกลุ่มอายุเลือกไว้จำนวนร้อยละ 33 ด้วยวิธีจับสลาก จึงได้กลุ่มละ 55 คน เป็นชายหญิงเท่ากันเครื่องมือได้แก่ แบบสำรวจภูมิหลังแบบทดสอบ สำหรับแบบทดสอบแบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคการอ่านและภาคการเขียน การอ่านวัดการอ่านพยัญชนะ คำข้อความในหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ข้อความในหนังสือพิมพ์และข้อความนโยบายของรัฐ ภาคการเขียน วัดการเขียนพยัญชนะ ตัวเลข ชื่อและชื่อสกุล เขียนข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับตนเอง เขียนจดหมายติดต่อก และเขียนบรรยายความคิดเกี่ยวกับอาชีพของตน การศึกษาหรือนโยบายของรัฐอย่างมีกฎเกณฑ์ ผลการวิจัย พบว่า อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่ตำบลนาป่า เป็นร้อยละ 60 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มอายุ มีดังนี้

ก.	อายุตั้งแต่ 18 - 20 ปี	ร้อยละ	100.00
ข.	อายุตั้งแต่ 21 - 30 ปี	ร้อยละ	75.00
ค.	อายุตั้งแต่ 31 - 40 ปี	ร้อยละ	60.54
ง.	อายุตั้งแต่ 41 - 50 ปี	ร้อยละ	50.00
จ.	อายุตั้งแต่ 51 - 60 ปี	ร้อยละ	0.00

ซึ่งแสดงว่า อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรที่อายุน้อยมักสูงกว่าประชากรที่มีอายุมาก อัตราการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มตัวอย่างชายเป็นร้อยละ 76.19 ส่วนกลุ่มตัวอย่างหญิงร้อยละ 45.83

สวัสดิ์ ประทุมราช (2504 : บทคัดย่อ) ใ้วิจัยเรื่องความสามารถในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมในจังหวัดพระนคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านกับองค์ประกอบด้านฐานะ เศรษฐกิจสังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ อันัตบุตรของพ่อแม่ เวลาที่ใช้ในการอ่าน และชนิดของหนังสือที่อ่าน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่

เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนราษฎร์ จำนวน 700 คน เป็นชายหญิงเท่า ๆ กัน อายุ ตั้งแต่ 7 - 14 ปี เครื่องมือทำการวิจัยได้แก่แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ฐานะเศรษฐกิจของบิดามารดา ตลอดจนเครื่องใช้ในบ้าน ส่วนแบบทดสอบความสามารถในการอ่าน ใช้แบบทดสอบความสามารถในการอ่านที่สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมสูง อ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เด็กที่มาจากบ้านที่มีโทรทัศน์ศึกษา จำพวกวิทยุ โทรทัศน์ และเครื่องเล่นจานเสียง รวมทั้งอุปกรณ์ไฟฟ้ามากขึ้นได้อ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าวน้อยหรือไม่มีเลย เด็กที่มีอายุน้อยอ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุมาก เด็กที่อ่านหนังสือหลายประเภทและอ่านทุกวัน อ่านดีกว่าเด็กที่อ่านน้อยประเภทและไม่ค่อยได้อ่าน เด็กชายและเด็กหญิงอ่านได้ไม่แตกต่างกัน แต่เด็กหญิงค่อนข้างจะอ่านได้ดีกว่าเด็กชาย บุตรคนแรกและคนที่สองอ่าน ได้ดีกว่าบุตรคนที่รอง ๆ ลงไป แต่บุตรคนที่ 5 กลับอ่านได้ดีกว่าบุตรคนที่สามและสี่

กองวิจัย กรมวิชาการ (2505 : 1 - 26) ได้ทดสอบความรู้ด้านภาษาไทยของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แบบทดสอบภาษาไทยวัดความสามารถ 3 ด้าน คือ การสะกดตัวจากการฟัง การเลือกคำที่สะกดผิด และศัพท์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ภาษาไทยด้านการสะกดคำและด้านคำศัพท์พอใช้ได้ แต่การเขียนสะกดตัวยังค้อยอยู่มาก ความสามารถด้านภาษาของเด็กหญิงสูงกว่าเด็กชาย

บุรี กุลพิจิตร (2507 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาเลขคณิตของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 607 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาและเทศบาลรวม 12 โรงเรียน ในภาคการศึกษา 1 โดยใช้แบบทดสอบ จำนวน 57 ข้อ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับความคิดรวบยอด 27 ข้อ และเป็นโจทย์ปัญหา 30 ข้อ จากคะแนนการทดสอบ แบบทดสอบตอนแรกได้คะแนนเฉลี่ย 15.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.36 ส่วนแบบทดสอบตอนหลัง ได้คะแนนเฉลี่ย 9.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.95 ผลการศึกษาพบว่า ในการทำแบบทดสอบเกี่ยวกับความคิดรวบยอดนักเรียนทำคะแนนได้ปานกลาง ส่วนการทำแบบทดสอบเกี่ยวกับโจทย์ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้น้อยมาก

ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา (2512 : 37 - 41) ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามระยะเวลา

ต่าง ๆ มีสภาพการรู้หนังสือเป็นอย่างไร โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามระยะเวลาดังนี้ กลุ่มที่เพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1,059 คน กลุ่มผู้จบประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว 1 - 3 ปี จำนวน 296 คน กลุ่มที่จบแล้ว 4 - 6 ปี จำนวน 329 คน กลุ่มที่จบแล้ว 7 - 10 ปี จำนวน 228 คน กลุ่มที่จบแล้ว 11 - 13 ปี จำนวน 107 คน และกลุ่มที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว 13 ปี ขึ้นไป จำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้น 2,147 คน เครื่องมือวัดสภาพการรู้หนังสือได้แก่ แบบทดสอบภาษาไทย 5 ฉบับ และเลขคณิต 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพที่เชื่อถือได้ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใหม่ ๆ และกลุ่มตัวอย่างที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามระยะเวลาดังกล่าว จักค่าเป็นผู้รู้หนังสือร้อยละ 73.00, 47.14, 59.50, 70.76, 81.83 และ 88.45 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาภาพรวมสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 2,147 คน ในระยะเวลา 1 - 13 ปีขึ้นไป จะมีสภาพการรู้หนังสือพอเพียงแก่การดำเนินชีวิตประจำวันร้อยละ 67 และอีกร้อยละ 33 มีสภาพการรู้หนังสือยังไม่ถึงขั้นที่ยอมรับว่าเป็นผู้รู้หนังสือในค่านระยะเวลาที่ออกจากโรงเรียน สภาพโดยทั่วไป คือผู้ที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นั้น มีความรู้ความสามารถพอประมาณ แต่เมื่อเรียนจบจากโรงเรียนใหม่ ๆ ในระยะ 1 - 3 ปี ความรู้ความสามารถ จะลดลงทันทีเมื่อจบไป 4 - 6 ปี ความรู้ความสามารถจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ และเมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้ว 10 ปีขึ้นไป ความรู้ความสามารถทางการรู้หนังสือจะสูงเท่ากับเมื่ออยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และจะค่อย ๆ สูงขึ้นไปเรื่อย ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ทุกวิชา

บุญภาค ทิวกุล (2516 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยความเร็วและความถูกต้องในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอ่านภาษาไทยได้เร็วเฉลี่ยนาทีละ 70 คำ ด้วยความถูกต้องร้อยละ 64 เด็กหญิงอ่านได้เร็วกว่าเด็กชาย แต่กลับมีความเข้าใจต่ำกว่า และนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่อ่านได้เร็วและถูกต้องกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

ถกล นิรันดรศิริโรจน์ (2521 : 47) ได้วิจัยระดับการรู้หนังสือของประชากรในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 648 คน โดยใช้เครื่องมือวัดระดับการรู้หนังสือวิชาเลขคณิตและภาษาไทยของ กุหลาบ หวังคีรีรสกุล ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชากรในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีความรู้วิชาภาษาไทยและ ความรู้วิชาเลขคณิต อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

2. ประชากรในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีระดับการรู้หนังสือวิชา เลขคณิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ความรู้วิชาภาษาไทยไม่แตกต่างกัน

3. ประชากรที่มีภูมิลำเนาเดิม อาชีพ และระยะเวลาที่ออกจากโรงเรียน ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน ประชากรที่ย้ายถิ่นมีระดับการรู้หนังสือวิชาเลขคณิตสูงกว่าประชากรที่อยู่ในภูมิลำเนาเดิม

วีระพล ทองเจิม (2526 : 73) ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา ในภาคเหนือ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และลำปาง สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน โดยสร้างแบบทดสอบ สำหรับวัดความรู้ด้านภาษาไทย จำนวน 40 ข้อ และแบบทดสอบวัดความรู้ด้านคณิตศาสตร์ขั้นมูลฐาน จำนวน 20 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งสอง คือ 0.81 และ 0.83 ตามลำดับ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินสภาพการรู้หนังสือ คือการที่ผู้ทดสอบสามารถทำแบบทดสอบที่กำหนดให้ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้ว เป็นระยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่จบออกไปแล้ว เป็นระยะเวลา 1 - 4 ปี
2. ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน
3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือแตกต่างกัน

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2526 : 96 - 97) ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่ จบชั้นประถมศึกษาในภาคใต้ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 240 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัด ภูเก็ต พัทลุง และสงขลา การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบทดสอบวัดสภาพการรู้หนังสือ วิชาเลขคณิตขั้นมูลฐานและภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างและเป็นฉบับเดียวกับของ วีระพล ทองเจิม มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งสองคือ 0.78 และ 0.80 ตามลำดับ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินสภาพการรู้หนังสือ คือ การที่ผู้ทดสอบสามารถ

ทำแบบทดสอบที่กำหนดให้ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือวิชาคณิตศาสตร์และคะแนนรวมเฉลี่ยของทั้งสองวิชา สูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 1 - 4 ปี ส่วนวิชาภาษาไทยไม่แตกต่างกัน

2. ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกันในวิชาภาษาไทย ส่วนวิชาคณิตศาสตร์และคะแนนรวมเฉลี่ยทั้งสองวิชาแตกต่างกัน

3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือแตกต่างกัน

กันยา เอกวานิช (2526 : 76) ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคกลาง ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ราชบุรี และสมุทรปราการ สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบทดสอบวัดสภาพการรู้หนังสือวิชาเลขคณิตขั้นมูลฐานและภาษาไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและเป็นฉบับเดียวกับของวีระพล ทองเจิม มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งสองคือ 0.81 และ 0.83 ตามลำดับ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินสภาพการรู้หนังสือ คือ การที่ผู้ทดสอบสามารถทำแบบทดสอบที่กำหนดให้ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่มีระยะเวลาที่จบการศึกษาออกไปแล้วต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

2. ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

วีรศักดิ์ สังสนา (2527 : 101 - 102) ได้วิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ร้อยเอ็ด และศรีสะเกษ สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบทดสอบวัดสภาพการรู้หนังสือวิชาเลขคณิตขั้นมูลฐาน และภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเป็นฉบับเดียวกับของ วีระพล ทองเจิม มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งสองคือ 0.81 และ 0.89 ตามลำดับ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินสภาพการรู้หนังสือ คือการที่ผู้ทดสอบสามารถทำแบบทดสอบที่กำหนดให้ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 1 - 4 ปี ส่วนในวิชาภาษาไทยและคะแนนรวมเฉลี่ยของทั้งสองวิชาไม่แตกต่างกัน
2. ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน
3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ

กุหลาบ หวังคีรีสิริกุล (2517 : 17) ได้วิจัยความคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จไปแล้ว เป็นเวลา 3 ปี เปรียบเทียบกับความคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จจังหวัดลำปางและแพร่ ปีการศึกษา 2514 จำนวน 140 คน และผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางและแพร่ ปีการศึกษา 2514 จำนวน 140 คน โดยใช้แบบทดสอบวิชาเลขคณิตและภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงเป็น 0.74 และ 0.85 ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า ผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือต่ำกว่าผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ และผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

สมทรง อัครกุล (2517 : 41 - 42) ได้วิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จจำนวน 50 คน และเปรียบเทียบกับระดับการรู้หนังสือของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 200 คน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานวิชาเลขคณิตฉบับที่ 1 ก. ฉบับที่ 2 ก. และวิชาภาษาไทย ของกองการประถมศึกษากรมสามัญศึกษา ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงเป็น 0.877, 0.749 และ 0.854 ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าพิจารณาแยกเป็นรายวิชา พบว่ามีความรู้วิชาภาษาไทยใกล้เคียงกันกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ความรู้วิชาเลขคณิตต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มยุรี ศรีชัย (2517 : 40) ได้วิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษา ผู้ใหญ่ระดับ 2 จำนวน 225 คน และเปรียบเทียบกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 200 คน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานวิชาเลขคณิตฉบับที่ 1 ก. ฉบับที่ 2 ก. และวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตอนต้นของกองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงเป็น 0.877, 0.749 และ 0.854 ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า ขอบเขตของระดับการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 2 มีระดับการรู้ต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าพิจารณาแยกเป็นรายวิชา ผู้ที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 2 มีความรู้ในวิชาภาษาไทยต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีความรู้ในวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา (2520 : 31 - 32) ได้ร่วมมือกันประเมินผลการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข และสภาพทั่วไป โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก เชียงเหนือ และภาคใต้ จำนวน 8 เขตการศึกษา จำนวน 68 ห้องเรียน ใต้กลุ่มตัวอย่างรวม 1,033 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบทดสอบภาษาไทย ด้านการอ่าน การเขียนคำและประโยค ความเข้าใจในการอ่าน และพบทดสอบเลขคณิตในด้านการบวก ลบ คูณ ทหาร โดยใช้สัญลักษณ์และการแก้ โจทย์ปัญหาสอบเลขคณิต ผลการประเมินผลพบว่า

1. นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในภาคภูมิศาสตร์ต่าง ๆ มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นแตกต่างกัน คือนักศึกษาในภาคใต้และภาคตะวันออก เชียงเหนือ มีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นดีกว่านักศึกษาในภาคเหนือ ส่วนนักศึกษาในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก เชียงเหนือ มีความสามารถไม่แตกต่างกัน
2. นักศึกษาชายมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มากกว่านักศึกษาหญิง
3. นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความสามารถอ่านออก เขียนได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเพ ผลปรากฏว่า ไม่สามารถระบุได้ว่ากลุ่มอายุใด ใดคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากัน ส่วนความสามารถในการคิดเลขนั้นไม่แตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่ไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อนเลย สอบได้คะแนนการอ่านและการคิดเลข น้อยกว่านักศึกษาที่เคยเรียนมาบ้าง นักศึกษาที่เคยเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทำ

คะแนนใดที่ดีที่สุดทั้ง 2 วิชา

5. นักศึกษาที่จบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จต่างรุ่นกัน สอบได้คะแนนในการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นไม่แตกต่างกัน

6. นักศึกษาที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สอบได้คะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่นักศึกษาทั้งสองกลุ่มได้คะแนนการคิดเลขไม่แตกต่างกัน

จากการที่ได้ศึกษาและรวบรวมวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับสภาพระดับการรู้หนังสือ ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญตลอดจนความจำเป็นของการรู้หนังสือของประชาชน อันเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า รัฐบาลของแต่ละประเทศทั่วโลก จึงได้กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศเป็นผู้รู้หนังสือ โดยถือเป็นความสำคัญอันดับแรก และได้มีการทุ่มเทสรรพกำลังทั้งหลายเพื่อการนี้ สำหรับในประเทศไทยก็เป็นเช่นเดียวกัน รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณจำนวนมาก เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชาติเป็นผู้รู้หนังสือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ซึ่งเน้นการปฏิบัติที่เป็นจริงต่อจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ก็ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ในอันที่จะส่งเสริมการรู้หนังสือและขยายการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

ผลการดำเนินการเพื่อการรู้หนังสือที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเห็นว่ามีการขยายตัวแต่ในด้านปริมาณ แต่สำหรับด้านคุณภาพนั้นยังไม่ดีพอ ยังมีปัญหาในหลาย ๆ ปัจจัยที่รอการแก้ไขอยู่ จึงเป็นภาระหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล ภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจทั้งหลาย จะได้ช่วยกันศึกษาวิจัยหาวิธีการแก้ไข ปรับปรุง และจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้บรรลุผลในด้านคุณภาพมากขึ้น เพื่อที่จะได้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งผลต่อเนื่องไปยังการพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อมูลชุมชน ไคแก

1. ชุมชนแออัดคลองเตย
 2. ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา
1. ชุมชนแออัดคลองเตย

ชุมชนแออัดคลองเตยเป็นชุมชนแออัดที่ใหญ่มีขนาดประมาณ 310 ไร่ มีลักษณะประชิดติดต่อกันในบริเวณเดียวกัน ตั้งอยู่ในบริเวณระหว่าง ถนนอาจณรงค์กับการท่าเรือแห่งประเทศไทย ประชากรเกือบ 7,390 ครอบครัว รวมทั้งสิ้นประมาณ 34,000 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนาที่อพยพมาจากภาคกลาง รongลงมาเป็นชาวอีสาน (ซึ่งมักอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม ๆ เช่น บริเวณหมู่บ้านพัฒนา ชุมชนใหม่ และชุมชนพัฒนาใหม่) และเป็นคนยากจนในกรุงเทพมหานครที่ถูกไล่ออกจากที่อื่น ๆ (2525 : เอกสารอัสำเนา) ชุมชนแออัดคลองเตยมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่มีอาชีพใช้แรงงาน เป็นกรรมกรรับจ้างทั่วไป เช่น กรรมกรแบกหาม ช่างไม้ ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ค้าขายรายย่อย ๆ ประกอบหัตถกรรมครัวเรือน ขับรถรับจ้าง และรับจ้างทำงานทั่วไปในบริเวณใกล้เคียง บริเวณชุมชนแออัดคลองเตย มีแหล่งงานจำนวนมาก นอกจากทำเรือคลองเตยซึ่งเป็นแหล่งงานใหญ่แล้ว ยังมีโรงฆ่าสัตว์ คลังน้ำมันสามทหาร โกดังของอู่รถเมลล์หลายสาย ตลาดขายส่งคลองเตย โรงงานผงซักฟอก โรงกึ่ง สรุปลแล้วคลองเตยเปรียบเสมือนเป็นเมืองท่าที่เต็มไปด้วยโรงงานด้านขนส่งและอุตสาหกรรม นับได้ว่าเป็นแหล่งงานสำหรับผู้ใช้แรงงานโดยเฉพาะ

เนื่องจากเป็นชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นมากกว่า 30 ปี มีการอยู่อาศัยกันมานาน ทำให้ประชาชนรู้จักและมีความสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มในทางเครือญาติ ทางสังคม และการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งความผูกพันเหนียวแน่นในชุมชน

ชุมชนแออัดคลองเตยนอกจากจะมีลักษณะทางสังคมและการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกันแล้ว ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ การมีปัญหาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการไล่ออกจากการทำเรือแห่งประเทศไทย และถ้ามีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ประชาชนก็มีใต้อ้อมที่มีการร่วมมือกันโดยเริ่มจากปัญหาเล็ก เช่น ข่อมสะพานทางเดิน ขุดทางระบายน้ำ จัดงานประเพณีประจำปี เป็นต้น และปัญหาใหญ่ เช่น ติดตั้งระบบน้ำประปา - ไฟฟ้า ตั้งศูนย์เด็ก กลุ่มเยาวชน จัดระบบป้องกันเพลิงไหม้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาของชุมชนแออัดคลองเตย เริ่มต้นจากการร่วมมือกันของประชาชนเพื่อต่อสู้ให้ไ้มาซึ่งสิทธิในการอยู่อาศัยตามสิทธิที่พึงมีของประชาชนในชุมชนเมือง จนกระทั่งถึงเรื่องเพื่อให้ไ้มาซึ่งสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขของรัฐ ปัจจุบันชุมชนแออัดคลองเตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้รับการยอมรับตามกฎหมายถึงสิทธิเหล่านั้นแล้ว ปัญหาที่ตามมาก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาคน ซึ่งนับเป็นเนื้อหาใหม่ของการพัฒนา

2. ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาหรือลอค 12 เดิม เป็นชุมชนเดียวในชุมชนแออัดคลองเตยที่มีการต่อสู้กับปัญหาการไล่รื้อกับการทำเรือแห่งประเทศไทยมาตลอดนานนับสิบ ๆ ปี เพราะในขณะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแออัดคลองเตย ได้ไปอยู่ตรงจุดที่การทำเรือแห่งประเทศไทยต้องการปรับปรุงเพื่อใช้ประโยชน์ ปัญหานี้จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ประชาชนรู้จักรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน เพื่อต่อรองถึงผลประโยชน์ของตน มีการตั้งเป็นคณะกรรมการจนเป็นคณะกรรมการที่มีความแข็งแกร่งที่สุดในบรรดาคณะกรรมการทุกลอคในชุมชนแออัดคลองเตย และทำให้เกิดผู้นำชุมชนที่สืบพาทมาจากการพัฒนาชุมชน คือ คุณครูประทีป อึ้งทรงธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่คุณครูประทีป อึ้งทรงธรรมได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการชุมชน เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2521 มีผลทำให้ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคลภายนอกต่าง ๆ มากมาย ประสบการณ์ทางสังคมทั้งแง่บวกและแง่ลบจึงเกิดขึ้นกับประชาชนตลอดเวลา ต่อมาได้มีการก่อตั้งมูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ปัจจุบันมูลนิธิดังกล่าว เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โดยเฉพาะมูลนิธิดวงประทีป เป็นองค์กรที่ช่วยสนับสนุนองค์กรประชาชน มีบทบาทสำคัญในการนำเพื่อการต่อรองกับบุคคลภายนอก เป็นหน่วยประชาสัมพันธ์ของชุมชน เพื่อติดต่อกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ด้วย

2.1 ที่ตั้ง

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้ย้ายเข้าไปอยู่ในบริเวณที่ดินประมาณ 70 ไร่ ของการทำเรือแห่งประเทศไทย เมื่อปี 2528 โดยการเคหะแห่งชาติได้ขอเช่าที่ดินผืนนี้จากการทำเรือแห่งประเทศไทย ในอัตราตารางวาละ 1 บาทต่อเดือน เป็นเวลา 20 ปี การเคหะแห่งชาติได้นำที่ดินผืนนี้มาจัดสรรให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัย ทำให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยถาวรและถูกต้องตามกฎหมาย

บริเวณชุมชนหมู่บ้านพัฒนาด้านหน้าติดทางรถไฟ ด้านหลังเป็นบึงที่เต็มไปด้วยวัชพืชและน้ำครำ อีกส่วนหนึ่งติดกับท่าเรือคลองเตย

2.2 สภาพปัจจุบัน

การเคหะแห่งชาติได้จัดสรรที่ดินเป็นแปลงๆ รวม 1,083 แปลงมีประชาชนเข้าอยู่อาศัยกว่า 800 หลังคาเรือน ในช่วงปลายปี 2528 และต้นปี 2529 และอีกกว่า 200 หลังคาเรือน จะย้ายเข้ามาก่อนสิ้นปี 2529 ในกลุ่มหลังนี้ส่วนหนึ่งเป็นพวกตกค้างอยู่ในล๊อค 12 เดิม เพราะมีปัญหาเรื่องสิทธิการขอเช่ากับการเคหะแห่งชาติ ซึ่งมีประมาณ 100 ครอบครัว อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ขอย้ายมาจากล๊อคอื่น ๆ ภายในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.2.1 เคหะการรุณ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้น้อยในชุมชนนี้ มีลักษณะเป็นเรือนแถวชั้นเดียวสร้างด้วยอิฐบล็อก มีจำนวนทั้งสิ้น 142 หน่วย แต่ละหน่วยมีเนื้อที่ประมาณ 15 ตารางวา ซึ่งส่วนนี้เป็นโครงการรวมของการเคหะแห่งชาติ, มูลนิธิคองกรีท และศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ได้รับเงินสนับสนุนจากตระกูลพรประภาผ่านกองกำลังรักษาพระนคร จำนวน 4 ล้านบาท ผู้ที่เข้าอยู่อาศัยในเคหะการรุณต้องเสียค่าเช่าที่ดินเดือนละ 60 บาท โดยแบ่งเป็นค่าใช้จายรับ 40 บาท ค่าดูแลชุมชน 20 บาท เป็นระยะเวลา 20 ปี และมีข้อกำหนดสำคัญคือ ห้ามจำหน่ายจ่ายโอนสิทธินี้

2.2.2 ส่วนอื่นนอกจากเคหะการรุณ คือบริเวณ 70 ไร่ ทั่วไป เป็นที่อยู่ของผู้ที่มีฐานะดีกว่ากลุ่มเคหะการรุณ การเคหะแห่งชาติจัดแบ่งเป็นแปลง ๆ ให้ประชาชนเช่า มีขนาดที่ดินและราคาที่แตกต่างกัน คือ ที่ดินที่ติดถนนราคาจะแพงกว่าที่ห่างจากถนน อัตราค่าเช่าที่ดินต่อเดือนมีหลายราคา คือ ในแปลง ก. ราคา 120 บาท โดยแบ่งเป็นค่าใช้จายรับ 100 บาท ค่าดูแลชุมชน 20 บาท ในแปลง ข. ราคา 175 บาท โดยแบ่งเป็นค่าใช้จายรับ 155 บาท ค่าดูแลชุมชน 20 บาท และตั้งแต่แปลง ค. ถึง ช. ราคา 150 บาท โดยแบ่งเป็นค่าใช้จายรับ 110 บาท ค่าดูแลชุมชน 40 บาท เป็นระยะเวลา 20 ปี อาคารบ้านเรือนจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามฐานะของผู้เช่าซื้อ ปัจจุบันมีบ้านหลายหลังมีราคาสูงหลายแสนบาท

ภายในชุมชนมีสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ทางระบายน้ำ สนามเด็กเล่น ศาลาประชาคม (ศาลารวมใจ คลองตรวจโรค) สำนักสงฆ์ สวนหย่อม คลินิก และยังมีศาลพ่อพระประแดงค้ำ (ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่มาก) สภาพดังกล่าวนี้เป็นสิ่งสนับสนุนให้เห็นได้ชัดว่า ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาเป็นชุมชนแออัดที่ได้รับการพัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง อย่างเห็นได้ชัด

2.3 การดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ในด้านการทำงานหาเลี้ยงชีพ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพที่ไม่แน่นอนมีลักษณะ เป็นการรับจ้างทำเป็นรายวันหรือรายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่เกี่ยวข้องกับเรือในท่าเรือคลองเตย มักจะเป็นงานชั่วคราว แล้วแต่ว่าเรือขนส่งสินค้าเข้า - ออกจะเข้ามาเทียบท่า งานรับจ้างชั่วคราวที่ปรากฏในเรือ ได้แก่ การแยกสินค้าขึ้น - ลงเรือ ทำความสะอาดเรือ คุมเครื่องกว้านส่งสินค้า ผ่าน้ำตาล (แก่กระสอบเอาน้ำตาลออก) คุยน้ำตาล คุยข้าวโพด ออกของในท่าเรือ (Shipping) กรรมกรรับจ้างทั่วไปในเรือ เป็นต้น นอกเหนือจากงานในท่าเรือดังกล่าวแล้ว ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนายังรับจ้างทั่วไป เช่น เป็นกรรมกรก่อสร้าง ขนดินขนทราย หรือทำงานอิสระเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ต้องขึ้นอยู่กับความเพียงพอของทุนทรัพย์ เช่น ขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งประเภทของกินของใช้ พับถุงกระดาษ เก็บถุงพลาสติก เหลาไม้เสียบลูกชิ้น/หมูสะเต๊ะ ประชาชนจึงมักตกงานเป็นระยะ ๆ เมื่อมีอาชีพไม่แน่นอน ประชาชนจึงมีรายได้ไม่แน่นอนด้วย ซึ่งมีผลกระทบต่อการค้าดำเนินชีวิตด้านสังคมทั่วไปด้วย กล่าวคือ ชายและหญิงในชุมชน ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตคู่เร็ว (ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบพิธีแต่งงาน) โดยเฉพาะหญิงอายุประมาณ 15 - 16 ปี ก็มีบุตร/ธิดาแล้ว ดังนั้นจึงพบหญิงอยู่กับบ้านเป็นแม่บ้านเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนชายก็จะออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ชายมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กันนอกบ้านมากกว่าหญิง ซึ่งอาจพบปะกันตามร้านค้า ตามวงเหล้า หรือบางครั้งก็อาจมีการตั้งวงเล่นไพ่ หรือพนันมวยทางโทรทัศน์ สำหรับหญิงส่วนใหญ่จะสังสรรค์กันในวงไพ่มากกว่า อย่างไรก็ตาม ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาก็พยายามพัฒนาตัวเองให้ก้าวทันกับกลุ่มชนภายนอกในเมือง จะเห็นได้จากการที่กลุ่มชนในวัยต่าง ๆ ได้พยายามรวมตัวกันเป็นกลุ่มพลังในลักษณะต่าง ๆ เช่น เยาวชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาเริ่มมีบทบาทดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2518 กิจกรรมที่ร่วมกันทำ ได้แก่ การจัดแข่งขันกีฬาฟุตบอลประเพณี มีการเรียกร้องให้สร้างสนามกีฬา กลุ่มเยาวชนชนเหล่านี้นี้มีการเปลี่ยนตัวผู้นำไปตามรุ่น สำหรับคนชราในชุมชนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เลี้ยงดูหลานเหลน มีความอบอุ่นอยู่กับหลานเหลนไปวัน ๆ และลูก ๆ เป็นผู้หาเงินให้ใช้ ไม่ค่อยมีโอกาสได้สังสรรค์นอกบ้าน (ประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ, สัมภาษณ์)

2.4 สภาพปัญหาทั่ว ๆ ไป

เนื่องจากสภาพปัญหาทางการเงิน จากการประกอบอาชีพที่ไม่แน่นอนทั้งที่ขึ้นอยู่กับผู้มีผู้มาว่าจ้าง และขึ้นอยู่กับความเพียงพอของทุนทรัพย์ เมื่อมีงานทำจึงมีเงินใช้ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาหลักขโมย ปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหายาเสพติด ทั้งสูบกัญชา เฮโรอีน คมทินเนอร์ คมแล็คเกอร์ ปัญหาการเล่นการพนัน เล่นหวยใต้ดิน

จากปัญหาสังคมดังกล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและการขัดผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่ถึงกับรุนแรงนัก แม้ว่าจะมีการฆ่ากันตายบ้างในชุมชน แต่คดีที่เกิดขึ้นบ่อยคือเมาสุราอาละวาด

นอกจากนั้น ปัจจุบันนี้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ยังประสบปัญหาพันธะหนี้ที่อีกอย่างหนึ่ง คือ พันธะหนี้ที่ในการหาเงินมาชำระค่าเช่าที่ดิน ค่าปลูกสร้างบ้าน ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ทำให้เกิดการกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยสูง ๆ และยังมีปัญหาการผ่อนซื้อสินค้า ทำให้เพิ่มปัญหาความยากจนมากยิ่งขึ้น (ประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ, สัมภาษณ์)

2.5 บทบาทขององค์กรเอกชนที่ช่วยเหลือชุมชน

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาเป็นชุมชนที่มีหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ให้ความสนใจมาก โดยเฉพาะองค์กรเอกชนต่างๆ ที่ต่างก็เข้าไปให้ความช่วยเหลือประชาชนในชุมชนในรูปแบบต่างๆ องค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชนและอยู่นอกชุมชนที่มีบทบาทช่วยเหลือประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา คือ

2.5.1 มูลนิธิดวงประทีป

งานหลักในระยะแรกของมูลนิธิ คือการบริการให้กับนักเรียนระดับอนุบาลของสถานรับเลี้ยงเด็กชุมชนคลองเตย (โรงเรียนอนุบาลดวงประทีปในปัจจุบัน) และนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา เผยแพร่ปัญหาของชุมชนให้กับคนภายนอกและรับบริจาคเงิน เมื่อได้รับเงินบริจาคมก็ตั้งเป็นโครงการทุนการศึกษา ต่อมาได้ขยายงานเพิ่มเติมไปสู่ด้านอื่นๆ โดยตั้งเป็นโครงการต่างๆ ซึ่งครอบคลุมถึงงานใหญ่ๆ 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม หลังจากนั้นมูลนิธิดวงประทีปก็เริ่มขยายงานการศึกษาไปสู่ชุมชนอื่น ๆ เมื่อสิ้นปี 2523 สามารถตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ได้ 5 แห่ง คือ ที่ชุมชนพัฒนาใหม่ (สลัมใหม่) ชุมชนพระราม 4 ชุมชนชองนนทรี ชุมชนมักกะสัน และชุมชนบริเวณลอค 1 และในปัจจุบันสามารถตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง คือ ที่หมู่บ้านพัฒนาชุมชนใหม่ (เกาะ

ลาว) ชุมชนบ่อนไก่ และชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (โรงเรียนอนุบาลทองประทีป) รวมเป็น 8 แห่ง (ดูรายละเอียดมูลนิธิทองประทีปในภาคผนวก จ.)

2.5.2 มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ตั้งขึ้นภายหลังจากคุณครูประทีป อึ้งทรงธรรม ไร่บัวรางวัลเยาวชนคนดีเด่น ปี 2524 จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ และได้ใช้เงินส่วนหนึ่งมาจัดตั้งเป็นมูลนิธิ โดยมีคุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร เป็นประธานมูลนิธิ งานของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คือ ศึกษาศึกษาเด็กอ่อนในชุมชน และรับเลี้ยงเด็กอ่อนจากประชาชนในชุมชนที่ประสบปัญหา โดยแบ่งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กอ่อนคลองเตย และศูนย์พัฒนาเด็กอ่อนเทพประทาน และยังมีโครงการบ้านเลี้ยงเด็กชุมชน ที่ลงไปอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชนวัดสุทธิ ชุมชนวัดญวน ชุมชนบ่อนไก่ ชุมชนเชื้อเพลิง ชุมชนแนมซี่ ชุมชนโมนาลิซ่า ชุมชนคลองเตย (ลอค 1 - 12) เพื่อช่วยสนับสนุนด้านการสอนให้รู้จักทำนมถั่วเหลือง ค่านวดนม และอบรมการอุปการะเด็กด้วย

2.5.3 ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ศูนย์นี้มีบาทหลวง โจเซฟ เอช. ไมเออร์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ได้ดำเนินงานในชุมชนแออัดคลองเตยมากกว่า 10 ปี เดิมเน้นหนักงานด้านบริการประชาชน เช่น ให้อาหารคนยากคนจน รักษาพยาบาล ให้การศึกษาแก่เด็กเล็ก โดยมีโรงเรียนอยู่บริเวณลอค 6 ชุมชนร่มเกล้า ชุมชนเชื้อเพลิง และโรงเรียนสามัคคีสังเคราะห์ระดับประถม บริเวณชุมชนโรงหมู (ที่ถูกไฟไหม้) นอกจากนี้ได้ให้ทุนการศึกษาเด็กประมาณ 400 ทุน และงานด้านเยาวชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนลอค 6 ปัจจุบันงานของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลเน้นหนักไปทางด้านพัฒนาชุมชน เช่น การฝึกอบรมชาวบ้าน เป็นต้น และศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลได้ทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย หลักการคือให้ประชาชนรู้จักออมทรัพย์วันละเล็กน้อยเท่าที่ทำได้ เพื่อซื้อวัสดุที่จำเป็นในการก่อสร้างบ้านใหม่เมื่อประชาชนได้รื้อย้ายเข้าไปอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาโครงการ 70 ไร่

2.5.4 สภาคริสตจักรในประเทศไทย กองสังคมพัฒนาและบริการ ตั้งอยู่เลขที่ 14 ถนนประมวญ บางรัก กรุงเทพมหานคร 10500 สภาคริสตจักรในประเทศไทยให้ความช่วยเหลือประชาชนในสถานเด็กเล็ก เด็กอนุบาล และการพัฒนาเยาวชน

2.6 สภาพการศึกษา

แต่เดิมประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาไม่สนใจการศึกษาเท่าใดนัก เพราะปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องและปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาสำคัญมากกว่า ดังนั้น ในเรื่องการศึกษาจึงมีปัญหาคือ ๑ เกิดขึ้น กล่าวคือ เด็กในชุมชนจำนวนมากไม่ได้รับการศึกษาขั้นต้นและทางการไม่ค่อยสนใจที่จะแก้ปัญหา ประชาชนในชุมชนจึงพยายามช่วยเหลือตนเอง ก่อนปี 2516 ไม่มีการศึกษาในรูปแบบที่เป็นทางการใด ๆ มีโรงเรียนที่เรียกว่า โรงเรียนวันละบาทเกิดขึ้น โดยคุณครูประทีป อึ้งทรงธรรม และเพื่อน ๆ เป็นผู้ดำเนินการ ในระยะแรกคุณครูประทีปต้องออกไปขอร้องให้ประชาชนนำลูกหลานมาเข้าเรียน หลังจากที่คุณครูประทีป ได้รับรางวัลแม่ไก่ไข่ ผู้คนเริ่มสนใจชุมชนมากขึ้น หน่วยงานและบุคคลหลายฝ่ายได้เข้าไปคลุกคลีกับประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาจำนวนมาก มีบาทหลวงไปช่วยสอนหนังสือตามบ้าน ทำให้โรงเรียนวันละบาททยอยยกเลิกไป โดยทางกรุงเทพมหานครได้เข้ามารับผิดชอบด้านการศึกษามากขึ้น กลุ่มนักเรียนที่เคยเรียนในโรงเรียนวันละบาทของคุณครูประทีป ถูกโอนไปอยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานคร กลายเป็นโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงของการพัฒนานี้มีทั้งหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนต่างก็พยายามเข้าไปปรับปรุงด้านการศึกษาในชุมชนแห่งนี้ โดยเฉพาะทางด้านการเมือง เพราะเชื่อว่าจะช่วยแก้ปัญหาสำคัญให้ประชาชน และอาจได้รับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งทางด้านการเมือง กรุงเทพมหานครจะมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ แต่ได้พยายามลงไปรับผิดชอบมากขึ้น เช่น การจัดโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เคลื่อนที่ลงไปในชุมชน

จากการได้สัมผัสกับหน่วยงานและบุคคลภายนอก ทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชน ประกอบกับที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ถาวร ถูกต้องตามกฎหมาย ประชาชนจึงมองเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือมากขึ้น จากการสัมภาษณ์นายสมพงษ์ พัดปุย หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิดวงประทีป (สมพงษ์ พัดปุย, สัมภาษณ์) พบว่า ปัจจุบันประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาตื่นตัวด้านการศึกษามากขึ้น สังเกตได้จากโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน มีนักเรียนสมัครเรียนเต็มทุกครั้งที่เปิดรับสมัคร ทั้งโรงเรียนอนุบาลดวงประทีป สังกัดมูลนิธิดวงประทีป และโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา สังกัดกรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลสำรวจการรื้อย้ายของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาปี 2527 พบว่าประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1,534 คน แต่ปัจจุบันนี้จำนวนเด็กที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนมากขึ้น หนึ่ง คุณครูประทีป อึ้งทรงธรรม ผู้ที่สัมภาษณ์อย่างยืงต่อการศึกษาของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา (ประทีป อึ้งทรงธรรม, สัมภาษณ์) กล่าว

"ปัญหาสภาพการรื้อหนังสือเป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา เพราะชาวบ้านต้องต่อสู้และพบปะกับบุคคลภายนอกมากมาย แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่กลับอ่านไม่ค่อยออก เขียนไม่ค่อยได้ทั้ง ๆ ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กันแล้ว ฉะนั้น ถ้าชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ได้พัฒนาการรื้อหนังสือขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษา เพื่อให้ตนอ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็นอีกทางหนึ่งแล้ว ก็จะได้เป็นทางที่จะช่วยให้เขาพัฒนาได้ครบวงจร เพื่อที่ต่อไปเขาจะได้ใช้การรื้อหนังสือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขา และสังคมของเขาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป"

จากคำกล่าวนี้ ทำให้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐานเด่นชัดยิ่งขึ้น

2.7 สรุปลักษณะของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาที่แตกต่างจากชุมชนอื่น

2.7.1 ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนามีความมั่นคงทางด้านจิตใจ ในแง่ที่รู้สึกว่าเป็นของตัวเอง มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง หลังจากที่ต้องใช้เวลาเนิ่นนาน ๑ ปีก็ตาม ในขณะที่ชุมชนอื่นยังไม่มีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน ความรู้สึกมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยนี้ทำให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา มีสุขภาพจิตดีกว่าชุมชนอื่น ๆ

2.7.2 เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ ผู้ปกครองให้ได้รับโอกาสพัฒนาด้านการศึกษามากขึ้น ทำให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมากกว่าชุมชนอื่น

2.7.3 ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้รับโอกาสให้ทำทะเบียนราษฎร โดยความร่วมมือของกรุงเทพมหานคร ทำให้ทุกบ้านมีทะเบียนบ้านถาวร ไม่เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อกับหน่วยราชการอีกต่อไป และทำให้หมดปัญหาเรื่องการตรวจสอบสำมะโนประชากร และ

ปัญหาเรื่องเด็กตกสำรวจไม่มีสิทธิเข้าเรียนกึ่งกลาง ในขณะที่ด้วยกันชุมชนอื่นในคลองเตย ยังคงมี
 ปัญหาเรื่องทะเบียนราษฎรค้างอยู่

2.7.4 ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ได้มีโอกาสสัมผัสกับบุคคลและ
 องค์กรต่าง ๆ ตลอดเวลา เช่น นักศึกษา นักวิจัย นักการเมือง องค์กรทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่
 เข้ามาช่วยเหลือต่าง ๆ ทำให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาตื่นตัวด้านการศึกษา ด้านการเมือง
 และสังคมมากกว่าชุมชนอื่น

เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้มีการพัฒนาคุณภาพ
 ชีวิตต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง อันจะทำให้ประชาชนในชุมชนแห่งนี้มีคุณภาพและสามารถทำให้ชุมชนก้าว
 หน้ามากขึ้นต่อไป ความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะการ
 ศึกษาอบรมเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าและความเข้าใจในวิทยาการใหม่ ๆ
 และสิ่งเหล่านี้ก็คือ เครื่องมือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย